

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«МЕТОДОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА
МІСТОБУДУВАННЯ В УМОВАХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО
СЕРЕДОВИЩА»

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної
форми навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2025

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія реабілітації пам'яток архітектури та містобудування в умовах збереження історичного середовища» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Харків. нац. ун-т міськ. гос-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. К. Т. Черкасова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2025. – 18 с.

Укладач д-р арх., проф. К. Т. Черкасова

Рецензент

О. І. Ремізова, доктор архітектури, професор кафедри основ архітектурного проектування Харківського національного університету імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою реконструкції, реставрації архітектурних об'єктів, протокол № 1 від 23.08.2024

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Зміст практичних занять. Етапи виконання науково-проектного завдання.....	6
2 Зміст самостійної роботи. Етапи виконання і склад матеріалів науково-проектного завдання.....	7
3 Теоретичні питання і методичні рекомендації щодо виконання науково-проектного завдання «Проект предмета охорони пам'ятки архітектури».....	9
4 Етап 1 Постановка проблеми дослідження	12
5 Етап 2 Аналіз ситуації проектування	13
6 Етап 3 Обґрунтування предмета охорони пам'ятки архітектури.....	14
Список рекомендованих джерел.....	16

ВСТУП

Напрямок реабілітації є найбільш поширеним та нормативно обґрунтованим методом збереження нерухомих пам'яток культурної спадщини, який застосовується в проєктуванні на територіях історичних ареалів міст та населених місць. Методика реабілітації пам'яток культурної спадщини спрямована на пошук оптимального функціонального використання об'єкта нерухомої культурної спадщини в умовах оновлення історичного середовища. На практичних заняттях з дисципліни «Методологія реабілітації пам'яток архітектури та містобудування в умовах збереження історичного середовища» вивчаються теоретичні питання особливостей збереження нерухомої архітектурної спадщини в різних ситуаціях проєктування. Особлива увага приділяється питанням визначення та обґрунтування предмета охорони пам'ятки архітектури місцевого значення. Предмет охорони на сьогодні в методології реабілітації розглядається як основа визначення гіпотези реставрації пам'ятки в умовах попередніх комплексних досліджень та в процесі технологічного дослідження об'єкта реставрації.

Категорія предмета охорони простежується в перших установчих документах на пам'ятку – в обліковій картці та паспорті об'єкта культурної спадщини. В обліковій картці наприкінці графи «Характеристика об'єкта» вказується тільки наявність або відсутність предмета охорони об'єкта культурної спадщини. Для всіх видів пам'яток предметом охорони є матеріальне втілення історичної пам'яті у специфічних формах, властивих археології, архітектурі, містобудуванню, монументальному, садово-парковому мистецтву тощо. На відміну від інших видів пам'яток, пам'ятки історії не мають специфічних, властивих тільки їм форм матеріального існування.

Кожна пам'ятка має предмет охорони – характерну властивість, що становить історико-культурну цінність конкретної пам'ятки і має зберігатися під час виконання робіт із ремонту, реставрації, пристосування тощо (Закон України «Про

охорону культурної спадщини», **Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст. 333**) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>).

Предмет охорони об'єкта культурної спадщини – характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність і на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою.

Процес пристосування пам'ятки є сукупністю науково-дослідних, проектних, вишукувальних і виробничих робіт щодо створення умов для сучасного використання пам'ятки архітектури без зміни притаманних їй властивостей, які є предметом охорони пам'ятки; сюди входить і реставрація елементів пам'ятки, що становлять історико-культурну цінність.

При виборі сучасної функції пам'ятки архітектури керуються п'ятьма основними принципами: 1) новий зміст (функція), що визначає наявна архітектурна форма (бо вона є беззаперечною цінністю і має бути якнайдовше і безумовно збережена); 2) підбирають найстабільнішу функцію, тобто такий соціальний, побутовий, технологічний процес, який зазнає найменше змін у перебігу суспільного розвитку; 3) встановлене в пам'ятці обладнання та режим його експлуатації мають бути безпечними для пам'ятки і довкілля (неприпустимі вібрації та інші динамічні навантаження, підвищена вологість, шкідливі викиди тощо); 4) режим експлуатації пам'ятки має передбачати доступність її для відвідувачів, зокрема туристів, екскурсантів, людей з особливими потребами; 5) необхідно уникати суперечності між сучасною функцією та образно-художнім змістом архітектурного витвору, щоб не зруйнувати естетичну цінність сприйняття пам'ятки її невідповідним використанням.

Теми практичних занять присвячені питанням доповнення змісту тем лекційного курсу, що розвивають відповідні компетентності на прикладі тих чи інших питань аналітичного дослідження пам'яток та особливостей сучасного розвитку архітектурно-реставраційної практики. Науково-проектне завдання щодо визначення предмета охорони пам'ятки архітектури відповідає результатам навчання, визначеним робочою програмою з дисципліни.

1 ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ПРОЄКТНОГО ЗАВДАННЯ

Номер практичного заняття	Тема практичного заняття, зміст та етапи виконання науково-проєктного завдання	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль 1.1 Теоретичні підходи щодо збереження спадщини історичних міст		8
1	1.1 Огляд та аналіз міжнародних правових документів щодо збереження спадщини архітектури та містобудування. 1.2 Зміст та методика виконання науково-проєктного завдання «Проєкт предмета охорони пам'ятки архітектури»	4
2	2.1 Огляд первинної документації на пам'ятку архітектури. 2.2 Методичні питання натурного обстеження пам'ятки архітектури	4
Модульний контроль 1 Обговорення змісту виконання 1-го етапу науково-проєктного завдання «Визначення проблеми дослідження»		
Змістовий модуль 1.2 Типологія об'єктів культурної спадщини в проєктній діяльності		12
3	3.1 Аналітичні питання визначення предмета охорони пам'ятки архітектури. 3.2 Методологія реставрації пам'ятки архітектури. Значення предмета охорони для визначення гіпотези реставрації пам'ятки архітектури	4
4	4.1 Критерії та методи оцінювання історичного середовища: аналітичний аспект; нормативна база. 4.2 Визначення містобудівного контексту	4
5	5.1 Аналіз практики реабілітації пам'яток архітектури. Особливості проєктування в умовах збереження історичного середовища 5.2 Семінар 1 Методика виконання проєкту визначення предмета охорони пам'ятки архітектури	4
Модульний контроль 2 Графічний контроль виконання 2-го етапу науково-проєктного завдання «Аналіз ситуації проєктування»		
Змістовий модуль 1.3 Комплексні дослідження та практика реабілітації пам'ятки архітектури та містобудування.		12
6	6.1 Методи реставрації пам'яток архітектури. Огляд змісту Венеціанської Хартії 1964 р. 6.2 Візуальний аналіз технічного стану пам'ятки архітектури. Визначення автентичності	4
7	7.1 Типологія територіальних об'єктів нерухомої культурної спадщини. 7.2 Збереження морфологічних властивостей традиційної забудови історичного середовища з об'єктами нерухомої культурної спадщини	4

1	2	3
8	8.1 Методи визначення містобудівного контексту історичного середовища. 8.2 Семінар 2 Особливості визначення предмета охорони пам'ятки архітектури.	4
Модульний контроль 3 Графічний контроль виконання 3-го етапу науково-проєктного завдання «Обґрунтування предмета охорони пам'ятки архітектури»		
Разом		32

2 ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ І СКЛАД МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРОЄКТНОГО ЗАВДАННЯ

Номер практичного заняття	Перелік схем опису та аналізу ситуації проєктування за етапами виконання науково-проєктного завдання	Кількість годин	Склад матеріалів науково-проєктного завдання
1	2	3	4
Змістовий модуль 1.1 Теоретичні підходи щодо збереження спадщини історичних міст		18	Етап 1 Визначення проблеми дослідження
1	Написання есе за методикою визначення предмета охорони пам'ятки архітектури: – вибір пам'ятки; – пошук та аналіз історичних і літературних джерел; – написання короткої історичної довідки; – складання тексту есе	8	Вступ. Коротка історична довідка. Текст есе (3–5 сторінок формату А4). Список використаних джерел
2	Опис об'єкта дослідження та ситуації проєктування: – натурне обстеження ділянки проєктування, фотофіксація; – ситуаційний план; – опорний план території пам'ятки; – пішохідна, транспортна, візуальна доступність; – складання анотацій до схем опису ситуації проєктування	10	Ситуаційний план. Схема фотофіксації. Фотофіксація. Опорний план території пам'ятки в масштабі М 1:2000. Схеми доступності. Анотації до схем
Змістовий модуль 1.2 Типологія об'єктів культурної спадщини в проєктній діяльності		12	Етап 2 Аналіз ситуації проєктування
3	Моделювання схем обстеження пам'ятки й аналітичних схем ситуації проєктування: – типологічний та ретроспективний аналіз пам'ятки та ситуації оточення; – стан збереження та перетворень пам'ятки; – технічний стан пам'ятки за результатами візуального огляду	4	Графічні креслення пам'ятки архітектури: плани, фасади, необхідні розрізи. Схеми аналізу ступеня збереження пам'ятки та ситуації оточення. Акт технічного стану пам'ятки

1	2	3	4
4	Моделювання схем візуального сприйняття пам'ятки в історичному середовищі: – аналіз візуального розкриття та рівнів сприйняття пам'ятки; – визначення зони композиційного впливу на оточення; – точки оптимального сприйняття пам'ятки; – висновок ступеня збереження та композиційної цілісності пам'ятки й історичного середовища; – рекомендації щодо обмежень поверховості забудови в зоні композиційного впливу пам'ятки	4	Опрацювання схем візуального розкриття та сприйняття пам'ятки. Складання анотації до аналітичних схем. Візуальні обмеження ділянки проєктування (розгортки та «голубої лінії» обмеження поверховості забудови)
5	Моделювання гіпотези реставрації пам'ятки архітектури: – схеми графічної реконструкції пам'ятки; – схеми аналізу втрат, перетворень та доповнень; – ступінь автентичності; – виявлення цінних нашарувань; – висновки щодо аналітичного етапу науково-проєктного завдання	4	Графічне моделювання пам'ятки в середовищі. Схеми втрат та доповнень. Гіпотеза реставрації (текст)
Змістовий модуль 1.3 Комплексні дослідження і практика реабілітації пам'яток архітектури та містобудування		12	Етап 3 Обґрунтування предмета охорони пам'ятки архітектури
6	Моделювання проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури: – опис містобудівного контексту (ступінь збереження традиційної забудови та об'єктів нерухомої культурної спадщини); – умови адаптації пам'ятки до сучасного використання (соціальна адаптація, естетичне значення); – визначення історико-культурної цінності та цілісності пам'ятки в міському оточенні; – ознаки предмета охорони: автентичність та цілісність об'ємно-планувальної структури, стилістична єдність фасадних рішень, силует, елементи завершення, колористичне рішення (по можливості), інтер'єри	4	Текст обґрунтування предмета охорони пам'ятки: – комплексна історико-культурна цінність; – автентичність елементів споруди; – фізична та стилістична цілісність об'ємно-планувальної структури; – ступінь збереження традиційної забудови
7	Оформлення висновків до проєкту та підготовка презентації (графічний контроль): – графічне моделювання проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури; – висновки (текст); – особливі умови визначення предмета охорони пам'ятки	4	Презентація проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури (схеми з анотаціями за трьома етапами проєкту)

1	2	3	4
8	Перевірка і оформлення тексту та графічної частини проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури. Підготовка презентації до захисту науково-проєктного завдання	4	Захист проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури
Разом			24

3 ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ПРОЄКТНОГО ЗАВДАННЯ «ПРОЄКТ ПРЕДМЕТА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ»

Мета – ознайомлення з методикою визначення предмету охорони пам'ятки архітектури, обґрунтування предмета охорони на прикладі окремого об'єкта відповідно до умов розвитку існуючого історичного середовища, необхідності збереження (реставрації) та пристосування пам'ятки до сучасного використання.

Проєкт предмета охорони розробляється на основі чинних містобудівних документів – генерального плану, до складу якого входять пропозиції щодо історичного, будівельного, ландшафтного зонування, а також наявних розробок містобудівної документації на рівні детального плану території населеного пункту. Для міст та населених місць, які включені до державного реєстру історичних міст України, визначальним документом містобудівного регулювання при складанні проєкту предмета охорони пам'ятки є історико-архітектурний опорний план, що включає розділ за режимом використання територій у межах історичних ареалів та зон охорони об'єктів культурної спадщини різної історико-культурної цінності: заповідних зон, комплексних охоронних зон, охоронних зон окремих пам'яток, зон регулювання забудови I–III категорій, зон охорони природного ландшафту.

Попередні роботи щодо проєкту предмета охорони об'єкта культурної спадщини включають проєктні пропозиції щодо реставрації та пристосування

до сучасного використання об'єкта архітектури (окремої пам'ятки або архітектурного ансамблю), до складу якого входять:

- проєкт меж – виділення території пам'ятки;
- аналіз землевідведення ділянки на основі раніше затверджених документів по об'єктах культурної спадщини;
- матеріали первинної документації (реєстраційна карта на об'єкт культурної спадщини та/або паспорт на пам'ятку), в яких міститься вся необхідна інформація, на основі якої об'єкт був затверджений як пам'ятка.

Методичні питання натурного обстеження пам'ятки архітектури розроблені на основі аналізу сучасного досвіду проведення попередніх робіт та складання науково-проєктної документації з реставрації об'єктів архітектури, прийнятих у міжнародній практиці архітектурної консервації (реставрації), а також досвіду натурного обстеження архітектурних пам'яток національної та світової культурної спадщини.

Склад проєкту щодо виявлення предмета охорони враховує аналіз наявної нормативної та науково-проєктної документації, на основі якої формується інформаційна база та складається методика проведення попередніх робіт. Ступінь вивченості об'єкта (пам'ятки) визначається наявністю проєкту початкового задуму ділянки у межах виділеної для проєктування території пам'ятки. Основні вимоги щодо виявлення меж ділянки проєктування визначаються необхідністю фіксації планувального рішення у редакції первісного проєкту, локалізації на ділянці всіх існуючих та втрачених за період експлуатації будівлі або ансамблю споруд у межах території об'єкта культурної спадщини. Другим фактором, що уточнює вибір меж обстеження, є уточнення та фіксація первісного об'ємно-планувального рішення та видових розкриттів, що визначають композиційні зв'язки елементів просторової структури пам'ятки, співвідношення відкритих та забудованих просторів у межах первісного проєкту, а також особливості планувальної структури внутрішнього простору. При обстеженні пам'ятки звертається увага на виявлення первинної функції приміщень, вивчається структура та виявляються збережені та втрачені

деталі фасадів, малюнок столярних заповнень віконних та дверних отворів, несучий каркас та обгороджувальні конструкції, у т. ч. з використанням традиційних будівельних матеріалів. Обстеження відкритих просторів та рівня благоустрою території мають на меті виявлення первісних малих архітектурних форм, уточнення та фіксацію плиткового мощення доріжок і майданчиків, що збереглися, встановлюється можливість збереження та експонування обгороджувальних конструкцій та деталей: балконних обгороджень, парпетів, портиків, баштових завершень та скульптурних композицій. На останньому етапі натурного обстеження звертається увага на необхідність відновлення візуальних та просторових взаємозв'язків на території пам'ятки чи ансамблю шляхом пересадження дерев для відновлення початкової дорожно-пішохідної мережі.

На проміжному етапі складання проєкту предмета охорони пам'ятки архітектури всі виявлені в результаті натурного обстеження автентичні елементи, деталі, особливості архітектурного рішення об'єкта, зіставлені з початковим станом, фіксуються на виявлених у попередніх роботах документах.

Вибір пам'ятки архітектури для виконання науково-проєктного завдання проводиться індивідуально, відповідно до таких умов:

- доступності для проведення натурного обстеження, ознайомлення з ситуацією щодо розміщення об'єкта в існуючій забудові, обстеження інтер'єрів, виявлення технічного стану будівлі;

- достатнього ступеня вивченості пам'ятки, оскільки збір вихідних матеріалів для виконання попередніх робіт з метою реставрації, як правило, вимагає витрат часу для проведення спеціальних пошукових робіт;

- попереднє ознайомлення з пам'яткою – наявність первинної пам'яткоохоронної документації (облікова карта та/або паспорт на пам'ятку архітектури), у яких містяться основні відомості про його статус, про дату створення та автора – інформації, що визначає подальшу роботу щодо визначення предмета охорони.

4 ЕТАП 1 ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існуюча типологія пам'яток архітектури та містобудування різняться. Види пам'яток архітектури розрізняються за часом створення, стилем епохи, соціально-функціональним призначенням, особливостями авторського трактування задуму, що визначає їхнє художнє значення; історичними прийомами формування образу, сучасної ролі в просторі міста. Регіональні ознаки архітектури та її значення для культури конкретної епохи загалом характеризують історико-культурну цінність пам'ятки, що є однією з провідних категорій серед інших критеріїв оцінювання предмета охорони.

У процесі пошуку та аналізу літературних джерел основну увагу необхідно приділити спеціальним виданням, у яких зосереджена основна інформація про пам'ятку: історична довідка, архівні документи щодо обґрунтування історії створення та експлуатації пам'ятки, на основі яких уточнюються ступінь збереження та сучасний стан. Наявність та склад спеціальної науково-проектної документації по об'єкту може розкрити історію перебудов та реконструкцій пам'ятки, а отже, уточнити початковий стан об'єкта як основу для виявлення автентичності елементів його об'ємно-просторової структури, декору, стану інтер'єрів. За результатами вивчення джерел та натурного ознайомлення з пам'яткою уточнюється проблема дослідження. Склад та методика складання історичної довідки міститься в методичних рекомендаціях МКТ України від 02.11.2009 № 956/0/16-09 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0956655-09>).

Опис ситуації проектування має на меті змодельовати основу для аналізу містобудівних факторів, що описують ступінь втрат і характер змін території пам'ятки та оточення порівняно з початковим проектним задумом. На топографічному плані (опорний план М 1 : 2 000) відображається територія пам'ятки. На схемі транспортних комунікацій проводиться графічна фіксація характеру та інтенсивності пішохідних та транспортних комунікацій, показується пішохідна доступність до зупинок громадського транспорту,

фіксуються основні радіуси візуальної доступності, особливості пейзажного та панорамного сприйняття пам'ятки. Характер сучасного використання території та пропозиції щодо перспективного розвитку ділянки проектування визначаються на основі аналізу наявних матеріалів історико-архітектурного опорного плану, іншої проєктної документації архітектурно-містобудівного характеру.

Перший етап виконання науково-проєктного завдання закінчується упорядкуванням тексту есе, за результатами оцінки якого затверджується вибір пам'ятки як об'єкта дослідження та його основні характеристики, на яких базується подальша робота.

5 ЕТАП 2 АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ПРОЄКТУВАННЯ

Мета аналізу ситуації проєктування полягає у пошуку можливостей та збереженні первісного архітектурного задуму в архітектурному рішенні об'єкта, а також його сучасного функціонального використання. За допомогою історико-ретроспективного методу дослідження проводиться аналіз еволюційних перетворень пам'ятки для встановлення оптимальної дати відтворення втрачених деталей та елементів, збереження цілісності фізичного, конструктивного та стилістичного рішення.

Натурне обстеження об'єкта та території пам'ятки допомагає відстежити:

- характер перебудов, втрат, доповнень та змін на об'єкті обстеження;
- скласти перелік втрат;
- здійснити оцінку історичних нашарувань та доповнень за критеріями історико-культурної цінності;
- виявити ступінь технічного стану та автентичності об'єкта;
- проаналізувати ступінь змінювання архітектурного простору на території ділянки проєктування.

У рамках самостійної роботи здійснюється графічне моделювання основних проєкцій об'єкта, на яких продемонстровано основні результати натурного обстеження.

Виявлені у проєкті ознаки предмета охорони підтверджують гіпотезу реставрації пам'ятки та пропозицій щодо відтворення цілісності об'ємно-планувальної структури, стилістичної єдності фасадних рішень та інтер'єрів. Обґрунтованість пропозицій предмета охорони визначена автентичністю архітектурних елементів споруди та будівельних матеріалів, збереженням первісного стану деталей декору фасадів, кольорового рішення, збереженням просторової структури у межах території пам'ятки, особливостей благоустрою та забудови.

Змінювання функціональної структури об'єкта ґрунтується на уявленні про необхідність соціальної адаптації пам'ятки, в т.ч. з урахуванням можливостей застосування ринкових механізмів використання.

Моделювання гіпотези реставрації пам'ятки архітектури розробляється на основі креслень графічної реконструкції. Підтверджуються пропозиції щодо гіпотези реставрації, умов збереження автентичності, значення історико-культурної цінності конкретного об'єкта та напрям його адаптації до сучасного використання. Одним із важливих аргументів, що підсилюють значення пам'ятки в існуючому просторовому середовищі, є збереження домінуючого значення об'єкта в традиційній забудові.

6 ЕТАП З ОБҐРУНТУВАННЯ ПРЕДМЕТА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ

Процедура розгляду проєкту предмета охорони пам'ятки та оцінка якості виконаної роботи здійснюється шляхом поетапного виконання проєкту, з обговоренням результатів на практичних заняттях, логічного трактування висновків щодо кожного етапу виконання науково-проєктного завдання з урахуванням наявності доказової бази та вірогідності поданих матеріалів обґрунтування.

При написанні загальних висновків та оприлюднення презентації проєкту предмета охорони пам'ятки враховується загальна методика виконання

науково-проектного завдання та поетапність його подання у графічному виконанні. Важливими розділами завершального етапу роботи є:

- уявлення загальної концепції (есе);
- опис містобудівного контексту;
- визначення історико-культурної цінності та цілісності пам'ятки у міському оточенні;
- ознаки предмета охорони пам'ятки;
- пропозиції функціонального призначення;
- значення реабілітації об'єкта для сталого розвитку архітектурного середовища.

Склад оформлення презентації науково-проектного завдання:

- титульний аркуш, зміст (аркуші з графічними схемами та анотаціями відповідно до методики та етапів виконання завдання), есе (опис актуальності, проблеми та концепції роботи, коротка історична довідка);
- аркуші аналітичного етапу завдання (схеми, таблиці, матеріали ретроспективного аналізу ситуації, креслення планів, фасадів, розрізів пам'ятки, ескізи та рисунки, інші матеріали визначення та підтвердження предмета охорони);
- аркуші заключного етапу роботи (обґрунтування предмета охорони пам'ятки архітектури, висновки, особливі умови виконання роботи, список використаних джерел).

Завершальний етап – редагування та захист науково-проектного завдання.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону культурної спадщини : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000 – № 39. – ст. 333. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>, вільний).
2. Прибега Л. В. Територіальна охорона об'єктів культурної спадщини. Методологічний аспект // Праці центру пам'яткознавства. – Київ, 2004. – Вип. 6. – С. 3–15.
3. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – Київ : Фенікс, 2008. – 175 с.
4. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. – Чернігів : ВАТ «РВК «Деснянська правда», 2011.– 796 с. – ISBN 978-966-502-507-1.
5. Комплексні наукові дослідження в реставрації пам'яток архітектури : колективна монографія під ред. проф., д-ра арх. Миколи Бевза. – Львів : НУ «Львівська політехніка», вид-во «Растр-7», 2022. – 346 с., іл. – ISBN 978-617-8134-85-3.
6. Архітектура : короткий словник-довідник / Мардер А. П., Євреїнов Ю. М., Пламєницька О. А. та ін. – Київ : Будівельник, 1995. – С. 204–206.
7. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект : монографія / Леонід Прибега ; фото Андрія Прибеги. – Київ : Інститут культурології НАМ України, 2016. – 256 с. – ISBN 978-966-2241-41-9.
8. Паризька декларація про культурну спадщину як рушійну силу розвитку, 2011 р., прийнята на 17-ій генеральній Асамблеї ІКОМОС у Парижі в 2011 р. [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://spadshina.org.ua/wp-content/uploads/zbirnyk/praci_7_part_1.pdf, вільний (дата звернення: 17.02.2025). – Назва з екрана.

9. Нарський документ про автентичність 1994 р. // Праці науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень / Гол. ред. Клочко В. І. – Київ : АртЄк, 2006. – Вип. 2. – С. 43–46.

10. Водзинський Є. Є. Методичний аспект виявлення та охорони містобудівної спадщини та її пейзажно-видових якостей // Праці науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. – Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – Вип. 6. – С. 295–306.

11. Прибєга Леонід. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект : монографія / Леонід Прибєга. – Київ : Інститут культурології НАМ України, 2016. — 256 с. – ISBN 978-966-2241-9.

12. Методичні рекомендації щодо розроблення історичних (історико-архітектурних) довідок. Додаток 5 до Наказу МКТ України від 02.11.2009, № 956/0/16-09 [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0956655-09>, вільний (дата звернення: 17.02.2025). – Назва з екрана.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«МЕТОДОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА
МІСТОБУДУВАННЯ В УМОВАХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО
СЕРЕДОВИЩА»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми
навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Укладач **ЧЕРКАСОВА** Катерина Тимофіївна

Відповідальний за випуск *І. А. Снітко*
Редактор *О. А. Норик*
Комп'ютерне верстання *К. Т. Черкасова*

План 2025, поз. 241М

Підп. до друку 20.02.2025. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,1.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017